

ЕЛЕКТРОННИЙ НОТАРІАТ: НОВІ ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасна держава перебуває у стані глибоких змін, що потребують адаптації інститутів публічної влади й приватного права до нових реалій. Нотаріат, як система захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб, має забезпечувати безперервність, надійність і правову визначеність навіть за умов обмежень, пов'язаних із воєнним станом. Саме тому впровадження електронного нотаріату стало необхідним етапом розвитку правової інфраструктури, який дає змогу забезпечити безпечний доступ до нотаріальних послуг, зменшити ризики втрати документів, пришвидшити обіг правової інформації та мінімізувати людський фактор у процесі посвідчення правочинів.

Питання актуалізується через необхідність забезпечення правової безпеки в умовах децентралізації та переміщення населення. Мільйони громадян змінили місце проживання або опинилися за межами країни, що ускладнило доступ до традиційних нотаріальних процедур. У таких умовах цифрові технології виступають інструментом підтримання правової стабільності та гарантії безперервності нотаріальної діяльності. Впровадження електронного документообігу, електронного підпису, цифрової ідентифікації особи та захищених реєстрів створює підґрунтя для надійного функціонування нотаріату навіть у кризових ситуаціях. Водночас воєнний стан став каталізатором для переосмислення ролі нотаріуса в умовах кібербезпеки, територіальних обмежень та ризиків несанкціонованого доступу до державних інформаційних систем.

Електронний нотаріат як складова цифрової трансформації правової системи України набуває нового змісту в умовах воєнного стану. Сфера нотаріальної діяльності, що традиційно спиралася на особисту присутність, паперові документи та фізичну ідентифікацію осіб, зіткнулася з потребою термінового переходу до цифрових форматів. Реалії воєнного часу продемонстрували вразливість старих процедур, адже через загрозу безпеки, переміщення населення, руйнування інфраструктури та обмеження комунікацій доступ до нотаріальних послуг у багатьох регіонах став ускладненим або взагалі неможливим [1]. У таких умовах формування електронного нотаріату постає як адаптивна відповідь правової системи на кризові виклики, покликана зберегти функціональність правових відносин і гарантії власності в умовах невизначеності.

Розвиток цифрових технологій створив передумови для дистанційного посвідчення правочинів, засвідчення документів і перевірки достовірності особи за допомогою електронного підпису, біометричної ідентифікації та захищених електронних реєстрів. Електронний нотаріат у своїй суті є системою, що інтегрує інформаційно-комунікаційні технології у сферу нотаріальних дій з метою забезпечення їх безперервності, оперативності та надійності. Йдеться не лише про технічну модернізацію, а про зміну філософії надання юридичних послуг. У цифровому середовищі нотаріус залишається гарантом законності,

однак його функції реалізуються через електронні інструменти, що вимагає переосмислення ролі професії та адаптації до нових етичних і правових стандартів.

Воєнний стан став каталізатором прискореного переходу до цифрових рішень у державному управлінні. Потреба у забезпеченні безперервності правового обороту, укладення угод, отримання спадщини, посвідчення доручень чи договорів у ситуаціях, коли фізична присутність сторін є неможливою, актуалізувала розробку механізмів електронного нотаріату. Зростання обсягів переміщення осіб як усередині країни, так і за її межі, створило нову категорію користувачів, яким потрібен доступ до українських правових послуг із будь-якої точки світу [2]. Електронна форма нотаріальної діяльності відкриває можливість надавати послуги дистанційно через захищені платформи з використанням електронного цифрового підпису, що підвищує доступність та ефективність правової допомоги.

Серед найскладніших викликів впровадження електронного нотаріату під час війни є забезпечення кібербезпеки, автентичності документів і довіри до електронних систем. Будь-яка технічна вразливість може призвести до несанкціонованого втручання, підробки документів або компрометації персональних даних. Тому створення системи електронного нотаріату вимагає багаторівневого захисту інформації, використання криптографічних протоколів, чітких механізмів автентифікації користувачів і перевірки електронних підписів. Безпечне функціонування системи передбачає нормативне закріплення процедур електронної ідентифікації, відповідальності за порушення правил користування та аудиту електронних транзакцій. Від цього залежить рівень довіри суспільства до цифрових нотаріальних дій, який формується через поєднання правових гарантій і технічної стабільності.

Трансформація нотаріальної діяльності у цифрову форму потребує системного оновлення законодавства. Традиційна правова модель, закріплена у Законі України «Про нотаріат» [3], не враховує всіх аспектів дистанційного посвідчення документів, електронного зберігання інформації та взаємодії з електронними державними реєстрами. Відповідно, законодавець має розробити нову концепцію регулювання, яка б визначила правовий статус електронного нотаріуса, порядок його доступу до цифрових реєстрів, процедури верифікації особи та особливості фіксації електронних правочинів. Зміна правової парадигми не може обмежуватися технічними інноваціями, оскільки цифрова форма повинна зберігати усі гарантії законності, неупередженості та конфіденційності, притаманні традиційному нотаріату.

Функціонування електронного нотаріату в умовах війни не обмежується технічним аспектом. Йдеться про соціальну функцію забезпечення правової стійкості суспільства, коли навіть у період невизначеності громадяни зберігають можливість реалізовувати свої цивільні права. Електронна форма надає змогу підтримувати ділову активність, оформлювати спадкові справи, реєструвати майнові права та укладати договори без фізичного контакту [4]. Такий підхід зменшує ризики для життя та здоров'я, особливо в регіонах, де тривають бойові дії, або відсутня можливість безпечного пересування. У цьому контексті електронний нотаріат стає не лише технічним інструментом, а засобом забезпечення безперервності правової системи як елемента національної безпеки.

Правова культура суспільства також зазнає змін під впливом цифровізації. Формується новий рівень відповідальності громадян за власні електронні дії, що вимагає належної правової освіти та розуміння механізмів використання електронних підписів, захисту персональних даних і безпечної комунікації з державними платформами. Підготовка нотаріусів до роботи в електронному середовищі набуває системного характеру, оскільки професійна діяльність потребує не лише знань законодавства, а й навичок роботи з інформаційними системами [5]. Від рівня кваліфікації фахівців залежить стабільність електронного документообігу та якість правових послуг, які отримує населення.

Подальший розвиток електронного нотаріату в Україні визначатиметься балансом між технологічними інноваціями та збереженням традиційних засад правової достовірності. Застосування блокчейн-технологій, штучного інтелекту для автоматизованої перевірки документів, використання смарт-контрактів відкриває нові горизонти у сфері правового регулювання. Проте цифрові рішення не можуть повністю замінити людський фактор у процесі оцінки правових ризиків і дотримання етичних норм. Тому сучасний нотаріус має поєднувати професійну компетентність із цифровою грамотністю, виступаючи посередником між людиною і технологією в юридичній сфері.

Висновки. Електронний нотаріат в умовах воєнного стану постає не як тимчасовий експеримент, а як довгострокова стратегічна модель розвитку правової системи. Його впровадження зміцнює довіру до державних інститутів, сприяє зниженню корупційних ризиків, розширює можливості для громадян і бізнесу. У перспективі цифрова форма нотаріальних послуг стане складовою інтегрованої системи електронного врядування, де всі юридично значущі дії здійснюються швидко, безпечно та прозоро. Розбудова електронного нотаріату в Україні є кроком до формування нового правового простору, який здатний функціонувати навіть у найскладніших умовах, забезпечуючи сталість правових відносин, надійність цивільного обігу та гарантії прав кожної особи.

Список використаних джерел:

1. Марченко В.М. Окремі питання впровадження в Україні системи Е-нотаріату. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 1(30), 2020. С. 42–46. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2020/11.pdf
2. Іліопол І.М. ЕЛЕКТРОННИЙ НОТАРІАТ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С.86-88. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2022/19.pdf (дата звернення: 17.10.2025)
3. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>
4. Лиля-Барська А.В. Цифровізація нотаріальної діяльності в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 230-231. URL: http://lsej.org.ua/8_2021/53.pdf
5. Денисяк Н.М. Реформування інституту нотаріату в сучасних умовах євроінтеграції. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 547–551. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/97.pdf>